

Abstract.

Dovgal O. V. Status and features of the natural resource potential use of rural areas.

The basic principles and problems of the condition and features of the natural resource potential use of rural territories are considered. It is proved that the important condition for rational use of natural resource potential of rural territories in the part of agricultural land is to ensure reproduction of their fertility. However, along with this, soil degradation is threatened with irreversible economic, social and environmental damage that may cause not only the transition of the regions of the Black Sea province to the status of depressed extinct regions, but also the general economic crisis.

Key words: resource potential, rural territories, the Black Sea region, land resources, economic activity.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2018 р.

Бібліографічний опис статті:

Довгаль О. В. Стан та особливості використання природно-ресурсного потенціалу сільських територій. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2018. № 4. С. 88-95.

Dovgal O. V. Status and features of the natural resource potential use of rural areas. Actual problems of innovative economy. 2018. No 4, pp. 88-95.

УДК 334.7

ОРЕЛ А. М., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

МОТИВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Орел А. М. Мотиваційний процес децентралізації розвитку сільських територій.

Досліджується мотиваційний процес розвитку сільських територій під впливом децентралізації. Мотивація, розглянута як процес, теоретично може бути представлена у вигляді шести стадій. Розгляд процесу носить умовний характер, так як в реальному житті немає настільки чіткого розмежування стадій і немає відособлених процесів мотивації під впливом децентралізації розвитку сільських територій. Забезпечення більш високого ступеня гнучкості регіональних і місцевих економік може бути досягнуто тільки за рахунок зміни принципів регіонального управління, що особливо значимо для сільського господарства.

Ключові слова: мотиваційний процес, мотивація, децентралізація, регіональне управління, сільська територія.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Увага до проблем мотиваційних процесів та децентралізації соціально-економічного розвитку сільських територій з боку офіційної влади, економістів і наукової громадськості в нашій країні в різній мірі була завжди, але в основному носила теоретичний, і лише іноді – практичний характер. На сучасному етапі реформ місцевого самоврядування та бюджетного процесу, в умовах ключових змін принципів фінансування інвестиційної діяльності з боку держави, ці проблеми стали надзвичайно актуальними. Поява третього рівня бюджетної системи - сільських поселень - дає повноцінну необхідність в розробці стратегій територіального розвитку та змін у самоврядуванні. У реформах місцевого самоврядування проявляється усвідомлення державною владою неможливості ефективного соціально-економічного розвитку країни без

активізації трудового (в тому числі сільського) потенціалу населення, що створює передумови для гармонізації цілей і інтересів держави та суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізом та дослідженням даного питання займалось багато провідних вчених, які використовували та застосовували даний мотиваційний процес по стадіям. Впливом децентралізації та самоврядування на розвиток сільських територій займалися такі вчені як: Бистрякова І. К., Бородіна О. М., Кравченко М. О., Мартина А. Г., Олійник Т. І., Поліщук В. П. та ін. Але на сьогоднішній день є дискусія про переваги децентралізації для розвитку сільських територій, адже рішення про суспільні витрати приймаються на місцевому рівні, а це відповідає потребам населення, і тому такі витрати більшою мірою відобразять реальні запити.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження і аналіз основних етапів мотиваційного процесу, який зв'язує децентралізацію влади з розвитком сільських територій, обґрунтування процесу децентралізації, що відкриває громадам можливості для посилення їх економічної спроможності та мотивує згуртовуватися для збільшення надходжень до місцевих бюджетів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотивація, розглянута як процес, теоретично може бути представлена у вигляді шести стадій. Такий розгляд процесу носить умовний характер, так як в реальному житті немає настільки чіткого розмежування стадій і немає відособлених процесів мотивації та децентралізації розвитку сільських територій. Тому даний процес включає такі стадії (рис. 1).

Рис. 1. Стадії здійснення мотиваційних процесів

*- складено автором

Зазначені на рис. 1 стадії передбачають:

1) перша стадія - виникнення потреб (потреба проявляється в тому, що людина починає відчувати, що йому чогось не вистачає. Потреби можуть бути самими різними: фізіологічні, психологічні, соціальні);

2) друга стадія - пошук шляхів усунення потреби (виникає необхідність щось зробити).

3) третя стадія - визначення цілей дії (на даній стадії повинні бути знайдені відповіді на такі питання: усунути потребу й отримати бажане);

4) четверта стадія - здійснення дії (процес роботи здійснює зворотний вплив на мотивацію, тому на цій стадії може відбуватися коригування цілей);

5) п'ята стадія - одержання винагороди за здійснені дії (на даній стадії з'ясовується,

наскільки виконання дій дало бажаний результат);

6) шоста стадія - усунення потреби.

Забезпечення більш високого ступеню гнучкості регіональних і місцевих економік може бути досягнуто тільки за рахунок зміни мотиваційних принципів регіонального управління, що особливо значимо для сільського господарства та сільських територій. Сама галузь сільськогосподарського виробництва завжди була і залишається органічно пов'язаною з територією та людьми, які проживають на ній, що безпосередньо інтегрується з усіма галузями економіки, такими як: харчова і легка, комбікормова та інші промисловості. В силу історично сформованої традиції на сільськогосподарські підприємства покладено тягар житлово-комунального господарства, побутового обслуговування, торгівлі та громадського харчування. Звідси можна зробити чіткий висновок про те, що для розвитку галузі сільськогосподарського виробництва необхідно створити умови життя людей на даній території, що відповідатимуть сучасним вимогам життя суспільства, керуючись стратегічним баченням пріоритетності галузі в рамках гармонійного розвитку людини та продовольчої безпеки.

Рішення проблем сталого розвитку економіки та підвищення добробуту населення багато в чому визначається розвитком сільських територій (сільської місцевості) [1]. В нашій країні протягом багатьох десятиліть основним шляхом розвитку сільських територій був вузькогалузевий аграрний підхід, в тому числі на територіях з обмеженими аграрними потенціалами. Це призвело до однобокого аграрного розвитку сільських територій, часто нераціонального розміщення на них продуктивних сил, нерозвиненості соціально-побутової інфраструктури й інших серйозних проблем, пов'язаних з децентралізацією.

Розвиток будь-якої території підпорядковується поєднанню двох принципів: функціональної відповідності та позиційному. Перший передбачає використання земель в залежності від їх внутрішніх, природних властивостей та ресурсної цінності. Другий вимагає брати до уваги просторове положення земель щодо інших природних і антропогенних об'єктів, а в більш широкому сенсі - соціально-економічну обстановку [2].

У міжнародній практиці також зустрічається такий поділ сільських регіонів:

- економічно-інтегровані регіони (розташовуються поблизу економічних центрів і характеризуються зростаючою чисельністю населення, багатосторонньою пропозицією робочих місць, а також високорозвинутою інфраструктурою). Першочерговими вимогами в таких регіонах стають: забезпечення екологічної рівноваги та захист природного і культурного шару. У сільському господарстві таких регіонів часто виникає проблема створення оптимальних умов виробництва і збуту, однак, високі ціни на землю та потенційні негативні впливи на навколишнє середовище обмежують ці переваги місця розташування;

- середні або перехідні регіони (мають порівняно сприятливі економічні перспективи розвитку, особливо, якщо вони мають центральне місце розташування і хороші зв'язки з транспортною мережею). Крім того, численні сільські органи місцевого самоврядування все ще залежні від сільського господарства і пов'язаних з ним галузей економіки. Майбутні перспективи розвитку середніх регіонів визначаються, перш за все, двома факторами: по-перше, швидкістю, з якою будуть проводитися структурні перетворення в пріоритетному секторі, перш за все, в сільському господарстві, і, по-друге, темпом, з яким можуть бути створені альтернативні можливості зайнятості;

- віддалені регіони (як правило, з низькою щільністю населення, несприятливою демографічною структурою, низькими доходами і високою залежністю від пріоритетного сектора). З їх периферійним місцем розташування та часто несприятливої топографічної структурою, а також порівняно відсталої інфраструктурою, економічні перспективи розвитку найменші, що відносить їх до регіонів з особливо не вигідним становищем. Несприятливі природні умови виробництва та віддаленість від ринків збуту характеризують не вигідні умови для ведення сільського господарства. Таким чином, віддалені регіони пред'являють найбільші вимоги до політики розвитку сільських регіонів. Першочерговою метою тут є знаходження відповідної рівності між економічним наданням послуг, досягненням прийнятного стандарту життя, економічної ефективності та довгострокового менеджменту навколишнього середовища.

У загальноприйнятому понятті мотиваційний процес децентралізації - це стабільний соціально-економічний розвиток, який не руйнує своєї природної основи, а забезпечує безперервний прогрес суспільства із застосуванням та втручанням влади [3]. Перехід до сталого розвитку означає поступове забезпечення цілеспрямованої самоорганізації суспільства в економічній, соціальній та екологічній сферах. Забезпечення сталого розвитку сільських територій є комплексною проблемою і можливе за умови:

- макроекономічної стабільності та збільшення ВВП;

- забезпечення економічного зростання в сільському господарстві;

- розвитку несільськогосподарської зайнятості в сільській місцевості;

- досягнення на селі соціально рівних з містом умов отримання доходів і суспільних благ;

- поліпшення доступу для господарюючих суб'єктів, які ведуть підприємницьку діяльність на селі, до ринків матеріально-технічних, кредитних, інформаційних, інших ресурсів;

- формування в сільській місцевості інститутів громадянського суспільства, які забезпечують захист економічних і соціальних інтересів різних груп сільського населення;

- здійснення програм щодо поліпшення екологічної ситуації в сільській місцевості.

Самоврядування та децентралізація покликані забезпечити сільському суспільству «право і реальну здатність контролювати й управляти в рамках закону під свою відповідальність і на загальне благо значною частиною громадських заходів». Іноді неправомірно ототожнюються місцеве управління та місцеве самоврядування. У багатьох країнах для організації управління територіями застосовують складні механізми, які поєднують органи державної адміністрації місцевого рівня (місцеві адміністрації) та органи, які обираються населенням, тобто власне органи місцевого самоврядування. Тому місцеве самоврядування необхідно розглядати не тільки як спосіб ефективного управління містами і селами, а й як найважливіший суспільний інститут - стратегічний, довгостроковий інструмент, осередок формування громадянської ініціативи, яка буде сприяти становленню нової

державності, нової системи відносин між державою і суспільством [5].

Децентралізація місцевого самоврядування може бути як зв'язана між вищою владою і сільським населенням на місцях, так і керуватися з місцевих органів управління. Без вдосконалення існуючого адміністративно-територіального устрою країни і доповнення його реальними органами самоврядування не можна вирішити жодної значущої проблеми сільських територій, тим більше забезпечення їх сталого розвитку.

Висновки. Внутрішні та зовнішні умови соціально-економічного розвитку сільських територій постійно змінюються, особливо в умовах мотиваційного процесу децентралізації самоврядування та виходу з глибокої системної кризи сільських територій. Тому мотиваційний план також повинен систематично коректуватися та доповнюватися. Зазвичай це доцільно здійснювати раз на рік на районному рівні і не рідше одного разу на два роки на регіональному рівні. Метою сталого розвитку сільських територій є визначення ключових проблем розвитку сільської громади в середньостроковій перспективі і вироблення комплексу заходів економічного, правового та адміністративно-управлінського характеру, спрямованих на зростання сільської економіки, рівень і якість життя в сільській місцевості, подолання істотних соціально-економічних відмінностей між містом і селом, виконання

селом загальнонаціональних функцій, зниження рівня бідності сіл. Створення мотиваційних умов для сталого розвитку сільських територій є однією з найважливіших стратегічних цілей державної політики, що забезпечує ефективно використання всього потенціалу економіки країни. Аграрний сектор, який займає домінуюче становище в економіці села, є багатофункціональним і не тільки виробляє товарну продукцію, але також забезпечує відтворення суспільно значущих цінностей, які не завжди піддаються кількісній або вартісній оцінці.

Суспільство зацікавлене не тільки в підвищенні рівня продовольчої самозабезпеченості країни, але і в збереженні багатофункціональності сільського господарства, історичного укладу життя сільського населення, поліпшення навколишнього середовища. Багатофункціональність сільського господарства є однією зі складових забезпечення національного добробуту і визначає необхідність державної підтримки в забезпеченні умов сталого розвитку сільських територій. Сталий сільський розвиток забезпечить вдосконалення сільського способу життя, більш повне виконання селом його загальнонаціональних функцій - виробничої, соціально-демографічної, культурної, рекреаційної, екологічної, соціального контролю над територією, зближення умов життєдіяльності в місті та на селі.

Література.

1. *Заблоцькій Б. Ф.* РПС України. Національна мікроекономіка. К.: Академвидав, 2003. 368 с.
2. *Сазонець І. Л., Джінджоян В. В., Чубар О. О.* Розміщення продуктивних сил. К.: ЦНЛ, 2006. 320 с.
3. *Андриічук В. Г.* Економіка аграрних підприємств : підручник. 2-е вид., доп. і перероб. К. : КНЕУ, 2002. 624 с.
4. *Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С., Хлап'онов Л. Ю.* Управління затратами підприємства : монографія. Київ: Лібра, 2007. 320 с.
5. *Волков О. І., Денисенко М. П., Гречан А. П.* Інноваційний розвиток промисловості України: навч. посіб.; за ред. О. І. Волков, М. П. Денисенко. К.: КНТ, 2006. 648 с.

References.

1. *Zablots'kiy, B. F.* (2003). *RPS Ukrayiny. Natsional'na mikroekonomika*. [RPS of Ukraine. National microeconomics]. Akademyvdav. Kyiv. Ukraine.
2. *Sazonets', I. L., Dzhindzhoyan, V. V. and Chubar, O. O.* (2006). *Rozmishchennya produktyvnykh syl*. [Distribution of productive forces]. Kyiv: TSNL. Kyiv. Ukraine.
3. *Andriyuchuk, V. H.* (2002). *Ekonomika ahrarnykh pidpryyemstv*. [Economics of agrarian enterprises]. KNEU. Kyiv. Ukraine.
4. *Kozachenko, H. V., Pohorelov, Yu. S. and Khlap'onov, L. Yu.* (2007). *Upravlinnya zatratamy pidpryyemstva*. [Management costs of the enterprise]. Libra. Kyiv. Ukraine.
5. *Volkov, O. I., Denysenko, M. P. and Hrechak, A. P.* (2006). *Innovatsiyyny rozvytok promyslovosti Ukrayiny*. [Innovative Development of Ukrainian Industry]. In *Volkov, O. I., Denysenko, M. P.* (ed.) KNT. Kyiv. Ukraine.

Аннотация.

Орел А. М. Мотивационный процесс децентрализации развития сельских территорий.

Исследуется мотивационный процесс развития сельских территорий под влиянием децентрализации. Мотивация, рассматриваемая как процесс, теоретически может быть представлена в виде шести стадий. Рассмотрение процесса носит условный характер, так как в реальной жизни нет столь четкого разграничения стадий и нет обособленных процессов мотивации под влиянием децентрализации развития сельских территорий. Обеспечение более высокой степени гибкости региональных и местных экономик может быть достигнуто только за счет изменения принципов регионального управления, что особенно значимо для сельского хозяйства.

Ключевые слова: мотивационный процесс, мотивация, децентрализация, региональное управление, сельская территория.

Abstract.

Orel A. M. Motivational process of decentralization of rural territories development.

The motivational process of rural territories development under the influence of decentralization is explored. Motivation, considered as a process, theoretically can be presented in the form of six stages. Consideration of the process is conditional, as in real life there is no such distinction between stages and there are no separate processes of motivation under the influence of decentralization of rural territories development. Enhancing the flexibility of regional and local economies can only be achieved by changing the principles of regional governance, especially for agriculture.

Key words: motivational process, motivation, decentralization, regional management, rural area.

Стаття надійшла до редакції 04.09.2018 р.

Бібліографічний опис статті:

Орел А. М. Мотиваційний процес децентралізації розвитку сільських територій. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2018. № 4. С. 95-99.

Orel A. M. Motivational process of decentralization of rural territories development. Actual problems of innovative economy. 2018. No 4, pp. 95-99.

